

پژوهش‌های فقهی/فقه پزشکی

جراحی پلاستیک و شبیه‌سازی انسان از نگاه فقه

آیت‌الله سیداصغر ناظم‌زاده‌قمی

www.ketab.ir

بیت‌الکتاب
۱۴۰۲

ناظم‌زاده قمی، سیداصغر، ۱۳۲۳ -

جراحی پلاستیک و شبیه‌سازی انسان از نگاه فقه/ اصغر ناظم‌زاده قمی. - قم: مؤسسه بوستان‌کتاب، ۱۴۰۲.

۲۸۷ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۳۲۲۱) (فقه و حقوق)

ISBN 978-964-09-2528-7

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتاب‌نامه: ص. [۲۷۹] - ۲۸۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. جراحی پلاستیک (فقه). ۱. همتاسازی انسانی (فقه).

الف. مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان.

۲۹۷/۳۷۹

BP ۱۹۸/۶

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۹۱۸۶۳۸۶

۱۴۰۲

www.ketab.ir

■ موضوع: فقه و حقوق

■ گروه مخاطب: تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۳۲۲۱

مسلل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۸۲۴۲

بوستان کتاب

بوستانکتاب

جراحی پلاستیک و شبیه‌سازی انسان از نگاه فقه

• نویسنده: آیت‌الله سیداصغر ناظم‌زاده‌قمی

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۲ • شمارگان: ۵۰۰ • بهار: وبسایت رسمی مؤسسه بوستان کتاب

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاییه)، ص ب ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۳۷۷۴۲۱۵۵-۷، نمابر: ۳۷۷۴۲۱۵۴، تلفن پخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نیش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، یا ارسال شماره همراه خود به ۲۱۵۵-۱۰۰۰ یا ارسال درخواست به:

E-mail: info@bustaneketab.com

پست الکترونیک مؤسسه: جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • ویراستاران: ابوالفضل طریقه‌دار و محمدرضا منصفی‌سروندانی

• اصلاحات حروف‌نگاری و صفحه‌آرا: حسین محمدی • نمونه‌خوانی: علی میری

• کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌منش • طراح جلد: امیرعباس رجایی • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری

• اداره چاپخانه: مجید مهدوی، ناصر منتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی،

رئیس مؤسسه
محدثبقر انصاری

فهرست مطالب

سخنی با خواننده محترم	۱۳
بخش اول: جراحی زیبایی از نگاه فقه	
مقدمه	۱۷
فصل اول: جراحی ترمیمی	۱۹
سابقه تاریخی جراحی ترمیمی	۱۹
مخالفت کلیساها با جراحی پلاستیک	۲۰
ضرورت جراحی ترمیمی	۲۱
نمونه‌ای از جراحی ترمیمی در منابع اسلامی	۲۱
روایات جراحی ترمیمی	۲۲
چند نکته	۲۷
اشکال به فید «تذکیه» در روایات	۲۸
چند روایت در جواز استفاده از اجزای حیوان حلال گوشت میته	۲۸
رفع تعارض میان دو دسته روایات	۳۰
دیدگاه فقیهان مسلمان درباره جراحی ترمیمی	۳۷

۸۰	ادله اثبات قاعده حلیت به عقل و عقلا و روایات
۸۳	مقام دوم: اصل برائت و دلیل حجیت آن
۸۳	آیات
۸۴	روایات
۸۴	۱. حدیث رفع
۸۵	۲. حدیث حُجُب
۸۷	۳. حدیث «سعه»
۸۹	۴. حدیث «کل شیء مطلق»
۹۰	دلیل سوم: برائت عقلی
۹۱	وجه اول: آیه شریفه: «مَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا»
۹۱	سه اشکال به استدلال مبتنی بر آیه و جواب آن
۹۳	وجه دوم آیه شریفه: «لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا نَهَا نَهَا»
۹۳	وجه سوم: دلیل عقلی
۹۴	شرایط صحت برائت عقلی
۹۵	دلیل چهارم: قاعده تسلط بر نفس
۹۶	دلیل اول: آیات
۹۹	دلیل دوم حدیث: «الناس مسلطون علی اموالهم»
۱۰۰	اشکال اول به سند روایت
۱۰۱	اشکال دوم به محتوای روایت
۱۰۴	دلیل پنجم: سیره عقلا
۱۰۵	اشکال و جواب
۱۰۷	فصل سوم: احکام فرعی جراحی زیبایی
۱۰۷	فرع اول: حرمت جراحی زیبایی که ملازم با گناه باشد

- ۱۰۸..... فرع دوم: حرمت جراحی زیبایی که مستلزم فوت واجبی شود
- ۱۰۹..... یک شبهه و دفع آن
- ۱۰۹..... اصل شبهه
- ۱۱۰..... دفع شبهه
- ۱۱۳..... ادله حرمت تقویت و هدر دادن آب وضو و آب غسل
- ۱۱۴..... اجماع فقها
- ۱۱۴..... بنای عقلا و سیره متشرعه
- ۱۱۵..... عدم شمول ادله اضطرار
- ۱۱۵..... شبهه و جواب
- ۱۱۶..... دو شبهه و جواب آن
- ۱۲۱..... فرع سوم: لاک زدن روی ناخن ها
- ۱۲۲..... فرع چهارم: کاشت ناخن
- ۱۲۳..... فرع پنجم: چسباندن ناخن مصنوعی برای زیبایی
- ۱۲۴..... اشکال و جواب
- ۱۲۶..... فرع ششم: کیفیت وضو و غسل جبیره ای
- ۱۲۷..... فصل چهارم: چکیده احکام وضو و غسل جبیره ای
- ۱۲۷..... فرع اول: معنای لغوی و اصطلاحی جبیره
- ۱۲۹..... فرع دوم: موارد لزوم وضو و غسل جبیره
- ۱۳۰..... کیفیت وضوی جبیره و صور آن
- ۱۳۴..... روایات درباره این موضوع
- ۱۴۱..... فصل پنجم: پی نوشت های توضیحی
- ۱۴۱..... شماره اول از فصل دوم
- ۱۴۴..... شماره دوم از فصل دوم: چند نکته مهم در توضیح حدیث رفع

۱۴۶	شماره سوم از فصل دوم
۱۴۷	شماره چهارم از فصل دوم: توضیحی در انکار حسن و قبح عقلی از سوی اشاعره
	شماره پنجم از فصل دوم: توضیحی در ادله اخباریون بر احتیاط در شبهات حکمیة تحریمیه و
۱۴۸	جواب آن ادله
۱۴۸	اول: آیات
۱۵۲	دوم: روایات مبنی بر لزوم احتیاط در شبهات حکمیة تحریمیه
۱۵۲	دسته اول: روایات توقف
۱۵۴	دسته دوم: روایاتی که امر به اجتناب از شبهات دارد
۱۵۵	دسته سوم: روایاتی که امر به احتیاط در دین کرده است
۱۵۷	شماره ششم از فصل دوم: توضیحی در اولویت پیامبر خدا ۹ بر خود مؤمنان
۱۵۸	شماره هفتم از فصل دوم: توضیحی در حدّ مساحقه
۱۵۹	ادله حرمت مساحقه و کیفر آن
۱۵۹	ادله حرمت مساحقه
۱۶۰	روایات حدّ مساحقه

بخش دوم: شبیه‌سازی انسان از نگاه فقه

۱۶۵	مقدمه
۱۶۹	فصل اول: اقسام شبیه‌سازی به معنای عام
۱۶۹	قسم اول: شبیه‌سازی عضوی از اعضای انسان
۱۷۰	قسم دوم: شبیه‌سازی به معنای همزادسازی
۱۷۱	اشاره‌ای به مراحل خلقت همزادسازی
۱۷۳	حکم همزادسازی از نظر فقهی و حقوقی
۱۷۴	قسم سوم: شبیه‌سازی انسان

فصل دوم: نام‌گذاری شبیه‌سازی انسان و سابقه تاریخی آن	۱۷۵
فرع اول: دلیل نام‌گذاری به شبیه‌سازی انسان	۱۷۵
فرع دوم: سابقه تاریخی شبیه‌سازی انسان	۱۷۷
فصل سوم: مراحل شبیه‌سازی انسان	۱۷۹
دو سؤال شرعی و جواب آن	۱۸۴
فصل چهارم: شبیه‌سازی انسان در ادیان الهی	۱۸۷
حرمت مطلق شبیه‌سازی انسان	۱۸۸
دیدگاه مسیحیت در حرمت شبیه‌سازی انسان	۱۸۸
دیدگاه یهودیان در باره شبیه‌سازی انسان	۱۹۲
دیدگاه علمای اهل سنت درباره عمومیت شبیه‌سازی انسان	۱۹۳
چهار نظریه فقه‌های شیعه در شبیه‌سازی انسان	۱۹۸
نظریه اول: جواز مطلق شبیه‌سازی انسان	۱۹۸
نظریه دوم: جواز شبیه‌سازی در تولید اندک و محدود انسان	۲۰۳
نظریه سوم: جواز شبیه‌سازی به حکم اولی و حرمت شبیه‌سازی انسان به حکم ثانوی	۲۰۵
نظریه چهارم: عدم جواز و حرمت مطلق شبیه‌سازی انسان	۲۰۷
فصل پنجم: دلایل قائلین به جواز یا حرمت شبیه‌سازی انسان	۲۱۱
توضیحی در کیفیت استنباط احکام اسلام	۲۱۱
مستند قائلان به جواز یا حرمت شبیه‌سازی انسان	۲۱۵
۱. ادله قول به جواز مطلق شبیه‌سازی انسان	۲۱۵
وجه اول: سیره و بنای عقلا	۲۱۶
وجه دوم: قاعده حلیت	۲۱۷
یک شبهه و جواب آن	۲۱۸

۲۲۰	وجه سوم: اصل برائت
۲۲۲	آیات و روایات در تأیید برائت عقلی
۲۲۳	۲. ادله بعضی فقهای شیعه در حرمت شبیه‌سازی انسان به عنوان ثانوی
۲۲۴	وجه اول: مشکل اخلاقی
۲۲۴	وجه دوم: مشکل حقوقی
۲۲۵	وجه سوم: مشکل اجتماعی
۲۲۶	جواب به مشکلات سه‌گانه
۲۲۶	جواب مشکل اول: مشکل اخلاقی
۲۲۸	توضیحی دوباره مقدمه واجب و حرام
۲۳۳	جواب مشکل دوم: مشکل حقوقی
۲۳۷	جواب مشکل سوم: مشکل اجتماعی
۲۴۱	۳. ادله حرمت شبیه‌سازی به عنوان اولی از دیدگاه اهل سنت و برخی علمای شیعه
۲۴۱	مقام اول: ادله حرمت شبیه‌سازی انسان از نظر اهل سنت
۲۴۲	دلیل اول: لزوم تولید انسان از آمیزش جنسی و حرمت غیر آن
۲۴۶	دلیل دوم: اختلاط در میاه و انساب
۲۴۸	دلیل سوم: ابهام در روابط خویشاوندی
۲۴۹	دلیل چهارم: ابهام در احکام نفقه و ارث
۲۵۱	دلیل پنجم: الغای مفهوم مادری
۲۵۳	دلیل ششم: شکل‌گیری روابط نامشروع و همجنس‌گرایی
۲۵۵	دلیل هفتم: سوءاستفاده مجرمانه از شبیه‌سازی انسان
۲۵۸	دلیل هشتم: از بین رفتن نهاد ازدواج و نابودی نظام خانواده
۲۵۸	مقام دوم: ادله حرمت شبیه‌سازی انسان از نظر بعضی فقهای شیعه
۲۵۹	وجه اول: عدم جواز تغییر خلق خدا

۲۵۹	استدلال علامه محمد مهدی شمس الدین به آیه تغییر خلق الله و جواب آن
۲۶۰	بطلان مقدمه
۲۶۳	ردّ کلام شیخ شمس الدین در حرمت شبیه‌سازی
۲۶۵	وجه دوم: عدم مالکیت انسان بر جسم و نفس خود
۲۶۶	چند نمونه از کلمات فقهای معاصر
۲۶۷	ادله حجیت سلطنت انسان بر جسم و جان خویش
۲۷۳	وجه سوم: تفرقه بین زوجین (و نظام خانواده)
۲۷۵	فصل ششم: فواید اقسام شبیه‌سازی
۲۷۵	قسم اول: فایده شبیه‌سازی عضوی از اعضای بدن
۲۷۶	قسم دوم: فایده همزادسازی
۲۷۷	قسم سوم: فایده شبیه‌سازی انسان
۲۷۹	کتاب‌نامه
۲۷۹	کتاب‌ها
۲۸۷	مقاله‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و روزنامه‌ها

مقدمه

«جراحی پلاستیک» مرکب از دو کلمه «جراحی» و «پلاستیک» است. جراحی در علم پزشکی و عرف جامعه امری است واضح و روشن و به معنای معالجه زخم‌ها، ترمیم جراحات‌ها و شکافتن عضوی از بدن و امثال این‌هاست. کلمه «پلاستیک» از کلمه «پلاستیکوس» گرفته شده است که در یونان قدیم استفاده می‌شد و به معنای قابل اتخاذ شکل، قابل داخل شدن در نسوج زنده بود. در مجموع به ماده‌ای که قابل قالب‌ریزی باشد و به هر شکلی درآید پلاستیک گفته می‌شود.^۱

معنای عبارت «جراحی پلاستیک» در واقع نوعی جراحی است که برای شکل دادن به سر و صورت و دیگر اعضای بدن یا به شکل اولیه درآوردن آن است. پزشک متخصص در جراحی پلاستیک تغییرات یا اصلاحاتی در ظاهر سر و صورت و سایر اعضای بدن به دو منظور صورت می‌دهد؛ گاهی به منظور بازگرداندن عضو ناقص به حال اول یا رفع عیب آن است که آن را «جراحی ترمیمی» می‌نامند، و گاهی جراحی به منظور تغییر دادن عضو سالم به شکلی جدید و مطابق دلخواه و خوشایند مراجعه کننده صورت می‌گیرد که این را «جراحی زیبایی» یا «جراحی فانتزی» می‌گویند.

۱. حسن عمید، فرهنگ عمید، ص ۲۵۴، ماده پلاستما.

هر دو گونه جراحی از جمله جراحی‌های بسیار رایج روز است و خصوصاً در کشورهای پیشرفته و کشور ایران بسیار مورد توجه و علاقه مردم است؛ چنان‌که جراحی زیبایی در میان جوانان و میان‌سالان جذابیت خاصی دارد.

جراحی ترمیمی و زیبایی مثل دیگر جراحی‌ها از نظر شرعی دارای احکام حقوقی و تکلیفی است که افراد معتقد به اسلام، به‌ویژه افراد متعهد و متدین همواره دغدغه این‌گونه جراحی‌ها را دارند و از علمای دینی و مراجع، همواره درباره جراحی پلاستیک خصوصاً جراحی زیبایی می‌پرسند: آیا این‌گونه جراحی‌ها مباح و جایز است یا ممنوع و حرام؟

از آن‌جا که بحث انواع جراحی پلاستیک بسیار دامنه‌دار است و کمتر موضوع نقد و بررسی پژوهش‌گران و فقیهان قرار گرفته است و از دیگر سو بسیاری از فضلا اظهار علاقه نمودند که به بحث فقهی جراحی پلاستیک بپردازیم، از این‌رو در درس‌ها و پژوهش‌های فقهی خود، این موضوع را با حضور فضلا و اساتید حوزه علمیه قم مورد تأمل و موشکافی قرار دادیم که حاصل آن را در بخش اول اثر پیش‌رو و در پنج فصل تقدیم می‌کنیم:

فصل اول: جراحی ترمیمی؛

فصل دوم: جراحی زیبایی یا فانتزی؛

فصل سوم: احکام فرعی مرتبط با عمل جراحی زیبایی؛

فصل چهارم: چکیده احکام وضو و غسل جبیره‌ای؛

فصل پنجم: پی‌نوشت‌های توضیحی.